ВІСНИК ПРИАЗОВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
2011 р. Серія: Економічні науки № 2 (22)
ISSN 2225-6725

УДК 330.142

© Колодяжна К.А.*

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ

У статті наведено аналіз формування оборотних коштів окремого торгівельного підприємства, та досліджена практика формування оборотних коштів торгівельних підприємств різних форм власності.
Ключові слова: *підприємство, оборотні кошти, запаси, джерела формування, дебіторська заборгованість.*

Колодяжная Е.А. Анализ формирования оборотных средств. *В статье представлен анализ формирования оборотных средств отдельного торгового предприятия, а также исследована практика формирования оборотных средств торговых предприятий разных форм собственности.*
Ключевые слова: *предприятие, оборотные средства, запасы, источники формирования, дебиторская задолженность.*

К.А. Kolodyazhnaya. Analysis of forming of circulating assets. *The analysis of forming of circulating assets of separate point-of-sale enterprise is presented in the article, also investigated was the practice of forming of circulating assets of point-of-sale enterprises of different patterns of ownership.*
Keywords: *enterprise, circulating assets, supplies, forming sources, account receivable.*

Постановка проблеми. З економічної точки зору, питання про формування оборотних коштів - це питання не тільки про те, скільки потрібно оборотних коштів, але і про те, за рахунок яких джерел їх формувати, в що обійдеться підприємству та або інша політика по формуванню. Аналіз формування джерел оборотних коштів повинен бути направлений, перш за все, на з'ясування доцільності поєднання окремих джерел відносно впливу, що досягається на його основі, на показники діяльності підприємства. С.Б. Барнгольц справедливо відзначає, що «значення розмежування джерел на власних і позикових полягає саме в можливостях забезпечення відповідності між потребою в засобах, що коливається, витікаючою з планомірного їх кругообігу, і розмірами засобів, що надаються в розпорядження підприємства, в окремі календарні періоди» [1]. Кон'юнктура ринку, стан розрахунків з контрагентами постійно міняються, тому покрити потреби підприємства в оборотних коштах тільки за рахунок власних і прирівняних до них джерел практично неможливо. У цих умовах важливо забезпечити ефективність залучення позикових засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо формування оборотних активів на торгових підприємствах з урахуванням особливостей галузей потребують подальшого розгляду. Дослідженню проблем формування та використання оборотних коштів присвячені праці багатьох економістів, таких як І.А. Бланка, А.Д. Шеремета, С.Б. Барнгольца і багатьо інших [1,2,3]. Не зважаючи на значне число публікацій по даній проблематиці, окремі аспекти теми залишаються дискусійними.

Мета статті – аналіз формування та освітлення особливостей оборотних коштів на обласному рівні, а також на прикладі ТОВ «Каскад».

Викладання основного матеріалу. Поєднання оборотних фондів і фондів обігу в одному понятті „оборотні кошти підприємства" ґрунтується на економічній сутності оборотних коштів, покликаних забезпечити неперервність усього відтворювального процесу, у ході якого фонди обов'язково проходять як стадію виробництва, так і стадію обігу. Речовий зміст оборотних коштів відображається у оборотних активах підприємства.

Особливу увагу при вивченні стану і структури оборотних активів підприємства приділяють аналізу стану запасів і витрат, аналізу стану розрахунків з дебіторами та аналізу

* *асистент, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь*

ISSN 2225-6725

руху грошових коштів.

За різної ефективності використання оборотних коштів зростання запасів в одному випадку може бути оцінено як свідчення розширення обсягів діяльності, а в іншому випадку – як факт зниження ділової активності та відповідного збільшення періоду обороту коштів [3]. Результати дослідження структури й динаміки оборотних активів на приклав ТОВ „Каскад" наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз структури оборотних активів підприємства

Показник	На кінець 2009 року		На кінець 2010 року		Відхилення (+,-)		
	тис .грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	% до зміни загальної величини оборотних активів
Запаси	3896,1	9,54	2818,1	7,41	-1078,0	-27,67	38,43
Векселі одержані	13,5	0,03	2000,0	5,26	1986,5	14714,8	-70,83
Розрахунки з дебіторами	36791,7	90,09	32926,1	86,57	-3865,6	-10,51	137,82
Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	0	0	0	0
Грошові кошти	68,1	0,17	244,2	0,64	176,1	285,59	-6,28
Інші оборотні активи	68,3	0,17	44,5	0,12	-23,8	-34,85	0,86
РАЗОМ оборотних активів	40837,7	100,0	38032,9	100,0	-2804,8	-6,87	100,0

Як випливає з табл. 1, найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів підприємства мають розрахунки з дебіторами (90,09% на кінець 2009 року і 86,57% на кінець 2010 року). Загальне зменшення підсумку оборотних активів становило за аналізований період 6,87%. Найменшу питому вагу займають інші оборотні кошти, які на кінець 2009 року складали лише 0,17%, а на кінець 2010 року вони зменшилися до 0,12%. Причому найбільша зміна в загальному відхиленні припадає на розрахунки з дебіторами (137,82%) та на запаси (38,43%). Найменша зміна в загальному відхиленні відбулася у векселів одержаних (70,83%) та у грошових коштах (6,28%).

Під час вивчення величини і структури запасів основну увагу слід приділити виявленню тенденції зміни таких елементів: виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція й товари, дані яких представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Аналіз стану запасів ТОВ „Каскад"

Матеріальні оборотні кошти	На кінець 2009 року		На кінець 2010року		Відхилення від минулого року, тис. грн
	тис. грн	%	тис. грн	%	
Виробничі запаси	3447,1	88,48	2532,9	89,88	-914,2
Незавершене виробництво	368,8	9,46	257,3	9,13	-111,5
Готова продукція	52,8	1,36	0	0	-52,8
Товари	25,7	0,66	26,4	0,94	0,7
РАЗОМ	3896,1	100,0	2818,1	100,0	-1078,0

Аналіз даних оцінки стану запасів свідчить про те, що величина товарно-матеріальних цінностей за звітний період зменшилась на 1078,0 тис. грн. (27,67%). Зниження запасів відбулося за всіма видами матеріальних оборотних коштів, за винятком товарів. Їхня величина за аналізований період зросла на 0,7 тис. грн., або на 2,73%. Найбільше зниження характерне для виробничих запасів – на 914,2 тис.грн., або на 26,52%.

Для структурної оцінки запасів товарно-матеріальних цінностей було розраховано коефіцієнт накопичення, який характеризує мобільність запасів, і при оптимальному варіанті він повинен бути менше 1. Дане співвідношення справедливе в тому разі, коли продукція підприємства конкурентноздатна і користується попитом. На підприємстві, яке аналізується коефіцієнти накопичення запасів становлять: на кінець 2009 року – 3479,8 тис.грн; на кінець 2010 року – 2816,6тис. грн.

Розрахункові дані підтверджують значне перевищення оптимального значення коефіцієнта накопичення, що свідчить про несприятливу структуру запасів підприємства.

Наявність дебіторської заборгованості характеризує стан розрахункової дисципліни і серйозно впливає на стійкість фінансового стану підприємства.

До нестабільності фінансового стану підприємства, зростання дебіторської заборгованості призводить недотримання договірної та фінансової дисципліни. У цьому зв'язку до завдань аналізу включаються виявлення розмірів і динаміки невиправданої заборгованості та причини її виникнення або зростання.

Аналіз дебіторської заборгованості проводиться на основі загальної оцінки динаміки її обсягу в цілому і за окремими елементами (табл. 3).

Таблиця 3

Склад дебіторської заборгованості ТОВ „Каскад"

Склад дебіторської заборгованості	2009 рік		2010 рік		Відхилення від минулого року, тис. грн
	тис. грн	%, до підсумку	тис. грн	%, до підсумку	
Розрахунки з дебіторами, всього, у тому числі:	36791,7	100,0	32926,1	100,0	-3865,6
за товари, роботи, послуги	34541,2	93,88	30659,3	93,12	-3881,9
з бюджетом	1683,4	4,58	1305,6	3,96	-377,8
за виданими авансами	418,4	1,14	823,0	2,50	404,6
з іншими дебіторами	148,7	0,40	138,2	0,42	-10,5

З табл. 3 випливає, що основне зменшення дебіторської заборгованості відбулося щодо розрахунків за товари, роботи, послуги. Сума неоплачених рахунків покупцями і замовниками зменшилася на 3881,9 тис. грн. (11,24%). Така тенденція ставить підприємство у зменшення залежності від партнерів та покращення його фінансового стану.

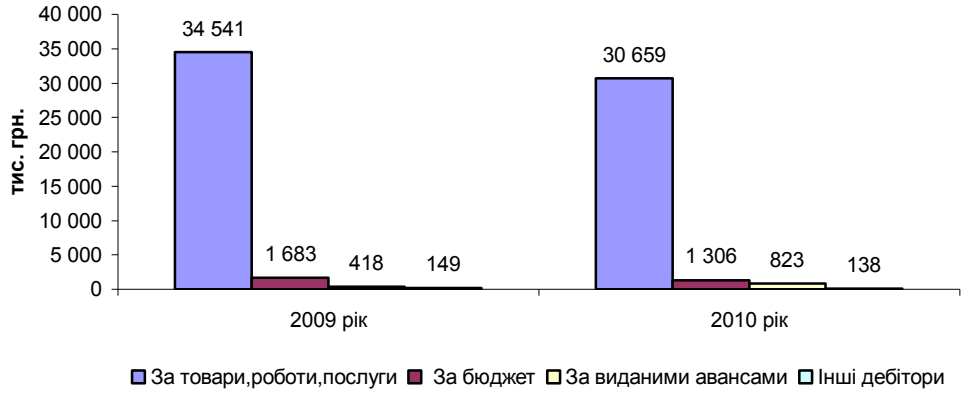

Рисунок - Динаміка структури дебіторської заборгованості

ISSN 2225-6725

На рисунку подано динаміку структури дебіторської заборгованості. Найбільша питома вага (93,88% на кінець 2009 року і 93,12% на кінець 2010 року) припадає на заборгованість щодо товарів, робіт і послуг. Розрахунки з бюджетом становлять 4,58% на кінець 2009 року і 3,96% на кінець 2010 року від загальної суми дебіторської заборгованості. По цих елементах маємо тенденцію зменшення загальної суми дебіторської заборгованості.

Стан оборотних активів підприємства суттєво залежить від джерел формування оборотних коштів. Як відомо, за джерелами формування оборотні кошти поділяються на власні та позикові джерела.

В табл. 4 відобразимо власні джерела формування оборотних коштів за складом.

Таблиця 4

Власні джерела формування оборотних коштів за складом

Показники (тис. грн.)	2009 рік	2010 рік	Відхилення, (+,-)
1. Власні джерела, (гр.2+гр.5), всього	47752,7	47985,5	229,8
2. Власні оборотні кошти, (гр.2.1-гр.3), у тому числі:	21586,7	21703,1	116,4
2.1. власні кошти	42147,4	42367,9	220,5
2.1.1. власний капітал	41717,4	42029,5	312,1
2.1.2. забезпечення наступних витрат і платежів	425,6	334,8	-90,8
2.1.3. доходи майбутніх періодів	4,4	3,6	-0,8
3. Необоротні активи	20560,7	20664,8	104,1
5. Робочий капітал, (гр.5.1+гр.5.2-гр.5.3), у тому числі:	26166,0	26282,4	116,4
5.1. оборотні активи	40837,7	38032,9	-2804,8
5.2. витрати майбутніх періодів	1168,2	2,6	-1165,6
5.3. поточні зобов'язання	15839,9	11753,1	-4086,8

З табл. 4 ми бачимо, що власні джерела формування оборотних коштів зросли на 229,8 тис. грн. у 2010 році порівняно з 2009 роком. Збільшення власних джерел відбулося за рахунок зростання власних оборотних коштів на 116,4 тис. грн.

Збільшення робочого капіталу відбулося за рахунок збільшення власних коштів на 220,5 тис. грн. Та одночасного зменшення оборотних активів на 2804,8 тис. грн. і витрат майбутніх періодів на 1165,6 тис. грн.

У табл. 5 наведено аналіз джерел формування позикових оборотних коштів.

Таблиця 5

Аналіз джерел формування оборотних коштів за складом

Показники (тис. грн.)	2009 рік	2010 рік	Відхилення
1. Всього оборотних активів	37426,6	33456,2	-3970,4
2. Власні оборотні кошти	21586,7	21703,1	116,4
3. Позикові оборотні кошти, у тому числі	15839,9	11753,1	-4086,8
3.1. короткострокові кредити банків	3066,3	2385,0	-681,3
3.2. векселі видані	2168,2	2166,9	-1,3
3.3. кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	9632,5	6201,9	-3430,6
3.4. поточні зобов'язання за розрахунками	917,6	861,4	-56,2
3.5. інші поточні зобов'язання	55,3	137,9	82,6

З таблиці 5 випливає, що сума оборотних активів зменшилась на 3970,4 тис. грн. за рахунок зростання власних оборотних коштів на 116,4 тис. грн. і зниження позикових оборотних

коштів на 4086,8 тис. грн. Позикові оборотні кошти в більшій частині зменшились за рахунок зниження кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, що є позитивним явищем для аналізованого підприємства. Зниження суми позикових оборотних коштів свідчить про те, що підприємство має можливість своєчасно розплачуватися зі своїми кредиторами.

Аналіз джерел формування оборотних активів доповнимо визначенням їх структури, яка наведена в табл. 6.

Таблиця 6

Аналіз структури джерел формування оборотних активів ТОВ „Каскад”

Показники	Питома вага, % до оборотних активів		Відхилення структури
	на кінець 2009 року	на кінець 2010 року	
1.Всього оборотних активів	100,0	100,0	-
2.Власні оборотні кошти	57,68	64,87	7,19
3.Позикові оборотні кошти, у % до суми оборотних активів	42,32	35,13	-7,19
3.1.короткострокові кредити банків	8,19	7,13	-1,06
3.2.векселі видані	5,79	6,48	0,69
3.3.кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	25,74	18,54	-7,2
3.4.поточні зобов’язання за розрахунками	2,45	2,57	0,12
3.5.інші поточні зобов’язання	0,15	0,41	0,26
4.Позикові оборотні кошти, у % до суми позикових кошт	100,0	100,0	-
4.1.короткострокові кредити банків	19,36	20,29	0,93
4.2.векселі видані	13,69	18,44	4,75
4.3.кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	60,81	52,77	-8,04
4.4.поточні зобов’язання за розрахунками	5,79	7,33	1,54
4.5.інші поточні зобов’язання	0,35	1,17	0,82

З табл. 6 видно, що найбільшу питому вагу у складі джерел формування оборотних коштів займають власні оборотні кошти (57,68% у 2009 році і 64,87% у 2010 році.). Серед позикових оборотних коштів найбільшу питому вагу від загальної суми оборотних активів займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (25,74% у 2009 році і 18,54% у 2010 році), найменша питома вага приходиться на інші поточні зобов’язання (0,15% у 2009 році і 0,41% у 2010 році).

Що стосується найбільшої питомої ваги серед позикових оборотних коштів, то тут теж займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, яка складає 60,81% у 2009 році і 52,77% у 2010 році від загальної суми позикових оборотних коштів, найменшу питому вагу займають інші поточні зобов’язання, які у 2007 році складали 0,35%, а у 2010 році вони збільшилися до 1,17%. Поточні зобов’язання збільшилися у 2010 році порівняно з 2009 роком на 1,54% (з 5,79% до 7,33%).

Надалі потрібно провести аналіз власного капіталу підприємства.

Послідовність вивчення елементів процесу формування капіталу обумовлена ступенем залежності окремих елементів від масштабів та успішності діяльності підприємства.

Першорядне значення має дослідження формування власного капіталу, так як даний елемент призначений для забезпечення виживання та розвитку підприємств будь-якого розміру, як прибуткових, так і збиткових. Він не може бути відсутнім в системі фінансового управління підприємством, так як є центральною ланкою в забезпеченні економічної доцільної його діяльності. Управління позиковим капіталом є елементом процесу формування капіталу, застосування якого обмежено деякими умовами. Основними з них є необхідність забезпечення певних умов рентабельності та оборотності активів, які перевищували відповідно вартість позикового капіталу та період позик.

Так, нами для порівняльного аналізу були взяті торговельні підприємства з різною формою власності, а саме: Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ), Акціонерні товариства (АТ) та Приватні підприємства (ПП).

Першим етапом оцінки формування капіталу є аналіз показників, що характеризують можливості та обсяги формування власного капіталу підприємств торгівлі в поточному періоді в порівнянні з попереднім. Показники, необхідні для здійснення першого напрямку оцінки - аналізу форм функціонування власного капіталу підприємств представлені в таблиці 7.

Таблиця 7

Аналіз форм функціонування власного капіталу підприємств торговельної мережі за 2009 - 2010 роки

Підприємства	Форми функціонування власного капіталу	2009 рік		2010 рік		Абсолютне відхилення (+,-)	Темп зміни, %
		тис. грн.	% до ітогу	тис. грн.	%до ітогу		
ТОВ	Загальна сума власного капіталу	140,80		261,50		120,70	185,72
	у тому числі						
	Статутний капітал	0,10	0,07	0,10	0,04	0,00	100,00
	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	140,70	99,93	261,40	99,96	120,70	185,79
ПП	Загальна сума власного капіталу	40,90	100,00	55,75	100,00	14,85	136,31
	у тому числі						
	Статутний капітал	0,10	0,24	0,10	0,18	-0,06	75,00
	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	40,80	99,76	55,65	99,82	14,85	136,40
АТ	Загальна сума власного капіталу	48,75	100,00	86,65		37,90	177,74
	у тому числі						
	Статутний капітал	18,50	37,95	18,50	21,35	0,00	100,00
	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	30,25	62,05 [4]	68,15	78,65	37,90	225,29

Як свідчать дані, наведені в таблиці 7, загальна сума власного капіталу за рік зросла на ТОВ на 120,70 тис. грн., або на 85,72%; на ПП на 14,85 тис. грн., або на 36,31%; на АТ на 37,90 тис. грн., або на 77,74%.

На фоні збільшення такої складової власного капіталу, як нерозподілений прибуток на всіх підприємствах торговельної мережі слід зазначити, що поповнення власних фінансових ресурсів за рахунок зростання величини статутного капіталу не відбувається, тобто сума статутного капіталу знаходиться на тому ж самому рівні, що була і в попередньому році, а наявність в складі власного капіталу таких елементів як пайовий капітал, додатково вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, неоплачений капітал, вилучений капітал взагалі відсутня, що пояснюється обмеженістю власних коштів.

Наступним напрямком оцінки формування капіталу є аналіз джерел формування власного капіталу підприємств торговельної мережі. Результати оцінки за цим напрямком представлені у таблиці 8.

Зміни в розмірі та структурі джерел формування власного капіталу підприємств торговельної мережі були обумовлені такими чинниками: на ТОВ значним зростанням суми чистого прибутку на 102,60 тис. грн. та незначним зменшенням і без того низької суми амортизаційних відрахувань до 1,2 тис. грн.; на ПП зростанням майже у півтори рази суми чистого прибутку на 8,75 тис. грн. та зростанням на аналогічному рівні амортизаційних відрахувань до 101,6 тис. грн.; на АТ значним зростанням суми чистого прибутку на 23,70 тис. грн. або на 42,10% та досить значним зростанням суми амортизаційних відрахувань до

ISSN 2225-6725

111,6 тис. грн.

Дослідження формування капіталу на підприємствах з позиції забезпечення економічної доцільності їх діяльності, було проведено на основі оцінки процесів управління формуванням власного капіталу в сукупності підприємств, що досліджуються.

Таблиця 8

Аналіз джерел формування власного капіталу підприємств торговельної мережі за 2009 - 2010 роки

Під-приєм-ства	Джерела власного капіталу	2009 рік		2010 рік		Абсолютне відхилення (+,-)	Темп зміни, %
		тис. грн.	% до ітогу	тис. грн.	% до ітогу		
ТОВ	Загальна сума джерел власного капіталу	71,20	100,00	173,20	100,00	102,00	243,26
	1. Чистий прибуток	69,40	97,47	172,00	99,31	102,60	247,84
	2. Амортизаційні відрахування	1,80	2,53	1,20	0,69	-0,60	66,67
ПП	Загальна сума джерел власного капіталу	72,00	100,00	110,6	100,00	38,60	153,61
	1. Чистий прибуток	6,30	8,75	9,00	8,14	2,70	142,86
	2. Амортизаційні відрахування	65,7	91,25.	101,60	91,86	35,90	154,64
АТ	Загальна сума джерел власного капіталу	68,9	100,00	191,60	100,00	122,70	278,08
	1. Чистий прибуток	56,30	81,71	8,00	41,75	23,70	142,10
	2. Амортизаційні відрахування	12,60	18,29	111,6	58,25	99,00	885,71

В таблиці 9 представлені основні показники, що дозволяють отримати загальне уявлення про особливості структури власного капіталу підприємств торговельної мережі, рівень прибутковості та віддачі вкладених власниками коштів в кожне підприємство.

На основі показників, що наведені в таблиці 9 була проведена оцінка політики управління власним капіталом на підприємствах торговельної мережі. Взагалі, власний капітал досліджуваних торговельних підприємств займає дуже незначну частку в загальному капіталі. Про це свідчать низькі значення таких показників як коефіцієнт автономії та відношення нерозподіленого прибутку до капіталу.

Завдяки малій частині власних фінансових коштів в структурі капіталу, на підприємствах торговельної мережі спостерігається дуже ефективне використання власних ресурсів, про що свідчать показники рентабельності (прибутковості) власного капіталу (в середньому близько 58%) та коефіцієнту віддачі власного капіталу (більше, ніж 50). Зниження віддачі власного капіталу було компенсовано істотним ростом її прибутковості.

На ТОВ та ПП відмічаються позитивні зрушення щодо зростання рентабельності. І хоча на АТ спостерігається зменшення коефіцієнту рентабельності власного капіталу в 2010 році, все ж таки його значення знаходиться на дуже високому рівні - 92%.

Що стосується коефіцієнту маневреності власного капіталу, то позитивну оцінку можна дати тільки ТОВ. На інших підприємствах цей показник має негативні значення, оскільки необоротні активи ПП та АТ значно перевищують їх власні фінансові кошти.

Таким чином, основною особливістю політики управління власним капіталом на підприємствах є низька питома вага власних джерел фінансування діяльності даних підприємств (в середньому близько 2,36 %). Дана ситуація має як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивними є забезпечення високої економічної ефективності використання власних фінансових ресурсів: рентабельність власного капіталу на підприємствах складає близько 94%, а обсяг товарообороту в 89 разів перевищує розмір функціонуючого власного капіталу. Негативні наслідки проявляються в тому, що дані підприємства опиняються в сильній

залежності від позикових джерел, причому в сфері фінансування поточної діяльності дана залежність є майже стовідсотковою.

Таблиця 9

Показники, що характеризують формування власного капіталу на підприємствах торговельної мережі

Показники	Одиниця виміру	ТОВ	ПП	АТ
Коефіцієнт автономії				
2009 рік	коеф.	0,02	0,019	0,008
2010 рік	коеф.	0,04	0,022	0,013
Тещі зміни	%	191,60	115,94	151,74
Рентабельність (прибутковість) власного капіталу				
2009 рік	коеф.	0,49	0,15	1,15
2010 рік	коеф.	0,66	0,16	0,92
Темп зміни	%	133,44	104,80	79,94
Коефіцієнт маневреності власного капіталу				
2009 рік	коеф.	0,95	0,82	-1,43
2010 рік	коеф.	0,90	-4,58	-2,98
Темп зміни	%	94,79	-	208,08
Коефіцієнт віддачі власного капіталу				
2009 рік	коеф.	78,82	149,46	368,12
2010 рік	коеф.	33,09	97,90	236,21
Темп зміни	%	41,99	65,50	64,17
Відношення нерозподіленого прибутку до загального капіталу				
2009 рік	коеф.	0,02	0,019	0,005
2010 рік	коеф.	0,04	0,022	0,010
Темп зміни	%	191,66	116,01	192,33

Другий етап оцінки - аналіз показників формування позикового капіталу підприємств було здійснено за наступними напрямками:

- визначення джерел формування позикового капіталу підприємства;
- визначення вартості кредиту підприємства та його оборотності.

Джерела формування позикового капіталу підприємств торговельної мережі в поточному періоді в порівнянні з попереднім представлені в таблиці 10.

З таблиці 10 видно, що за аналізовані періоди сума позикового капіталу виросла на ПП на 356,90 тис. грн. або на 17,20%, на АТ на 961,20 тис. грн. або на 16,63%; знизилася на ТОВ на 317,35 тис. грн. або на 5, 06%.

В структурі позикового капіталу на короткострокові зобов'язання припадає 100% на кожному з досліджуваних торговельних підприємств, протягом 2010 року. А значить, підприємства торговельної мережі не використовують в своїй діяльності довгострокових зобов'язань. На протязі 2009 року тільки ПП мало в своєму розпорядженні довгостроковий капітал на суму 626,50 тис. грн.

Спостерігається наявність короткострокових кредитів та позичок в складі позикового капіталу: на ТОВ 1167,80 тис. грн. або 18,61%, на АТ 1284,45 тис. грн. та 22,22% на протязі 2009 року, на ПП короткострокові кредити відсутні. В 2010 році в складі позикового капіталу короткострокові кредити не мають місця в діяльності підприємств торговельної мережі, що аналізуються.

ISSN 2225-6725

Таблиця 10

Аналіз джерел формування позикового капіталу підприємств торговельної мережі за 2009 - 2010 роки

	Позикові кошти	2009 рік			2010 рік			Абсолютне відхилення, (+,-)	Темп зміни, %
		в сумі	% підпункті	%до ітогу	в сумі	% підпункті	% до ітогу		
ТОВ	Загальна сума позикового капіталу	6276,75		100,00	5959,40		100,00	-317,35	94,94
	у тому числі								
	Кредити	1167,80	100,00	18,61	0,00	100,00	0,00	-1167,80	0,00
	з них:								-
	Довгострокові зобов'язання	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
	Поточні зобов'язання								
	з них:								
	Короткострокові кредити і позики	1167,80	100,00	18,61	0,00	-	0,00	-1167,80	0,00
	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	5028,65	100,00	80,12	5849,20	100,00	98,15	820,55	116,32
	Поточні зобов'язання за розрахунками	61,70	100,00	0,98	91,60	100,00	1,54	29,90	148,46
	з них:								
	з бюджетом	57,75	93,60	0,92	86,00	93,89	1,44	28,25	148,92
	зі страхування	1,60	2,59	0,03	1,80	1,97	0,03	0,20	112,50
	з оплати праці	2,35	3,81	0,04	3,80	4,15	0,06	1,45	161,70
	Інші поточні зобов'язання	18,60	100,00	0,30	18,60	100,00	0,31	0,00	100,00
	Загальна сума позикового капіталу	2074,80		100	2431,70		100,00	356,90	117,20
	У тому числі								
	Кредити	626,50	100,00	30,20.	0,00	100,00	0,00	-626,50	0,00
	них:								
	Довгострокові зобов'язання	626,50	100,00	30,20	0,00	-	0,00	-626,50	0,00
	Поточні зобов'язання								
	з них:								
	Короткострокові кредити і позики	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1374,35	100,00	66,24	2373,90	100,00	97,62	999,55	172,73
	Поточні зобов'язання за розрахунками	5,55	100,00	0,27	7,20	100,00	0,30	1,65	129,73
	з них:								
	з бюджетом	0,00	0,00	0,00	1,25	17,36	0,05	1,25	-
	зі страхування	1,95	35,14	0,09	1,40	19,44	0,06	-0,55	71,79
	з оплати праці	3,60	64,86	0,17	4,55	63,19	0,19	0,95	126,39
	Інші поточні зобов'язання	68,40	100,00	3,30	50,60	100,00	2,08	-17,80	73,98

ISSN 2225-6725

Продовження таблиці 10

АТ	Загальна сума позикового капіталу	5780,70		100,00	6741,90		100,00	961,20	116,63
	У тому числі								
	Кредити	1284,45	100,00	22,22	0,00	100,00	0,00	-1284,45	0,00
	з них:								
	Довгострокові кредити і позики	0,00	0,00	0,00	0,00	-	0,00	0,00	-
	Поточні зобов'язання								
	з них:								
	Короткострокові кредити і позики	1284,45	100,00	22,22	0,00	-	0,00	-1284,45	0,00
	Кредиторська заборгованість за товари, робота, послуги	4414,45	100,00	76,37	6711,25	100,00	99,55	2296,80	152,03
	Поточні зобов'язання за розрахунками	14,00	100,00	0,24	14,15	100,00	0,21	0,15	101,07
	з них:								
	зі страхування	5,90	42,14	0,10	4,85	34,28	0,07	-1,05	82,20
	з оплата праці	8,10	57,86	0,14	9,30	65,72	0,14	1,20	114,81
	Інші поточні зобов'язання	67,80	100,00	100	16,50	100,00	0,24	-51,30	24,34

Оскільки темп росту короткострокових кредитів і позичок випереджає темп зростання довгострокових зобов'язань, то, очевидно, підприємства на протязі 2009-2010 року не здійснювали вкладення коштів: у придбання основних засобів для розширення своєї діяльності. Цей факт свідчить про зростання "безплатних" джерел покриття потреби підприємства в оборотному капіталі.

Треба відмітити, що в структурі короткострокових зобов'язань торговельної мережі значне місце займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги: на ТОВ - 80,12% та 8,15%, на ПП - 66,24% та 97,62%, на АТ - 76,37% 99,55% відповідно у 2009 та 2010 роках.

Щодо статей поточних зобов'язань за розрахунками на торговельних підприємствах спостерігається зростання як в абсолютному, так і у відносному вираженні.

Узагальнення результатів залучення позикового капіталу дозволило сформулювати ряд показників, необхідних для отримання загального уявлення про формування та економічну ефективність використання позикового капіталу. Результати оцінки представимо в таблиці 11.

Ефективність управлінських дій з позиції співвідношення залучених позикових ресурсів та отриманих результатів діяльності доцільно оцінювати на основі динаміки показників віддачі та прибутковості позикового капіталу.

Перебільшення в декілька разів обсягу реалізації товарів над величиною позикового капіталу на всіх досліджуваних підприємствах свідчить про високу віддачу використаних позикових коштів на підприємствах торгівлі.

Таблиця 11

Показники, що характеризують формування позикового капіталу на підприємствах торговельної мережі за 2007 - 2008 роки

Показники	Од. виміру	ТОВ	ПП	АТ
Коефіцієнт фінансової залежності				
2009 рік	коеф.	0,98	0,981	0,992
2010 рік	коеф.	0,96	0,978	0,987
Абсолютна зміна	коеф.	-0,02	-0,003	-0,004
Темп зміни	%	97,95	99,69	99,56

ISSN 2225-6725

Продовження таблиці 11

Коефіцієнт кредитовіддачі				
2009 рік	коеф.	1,77	2,95	3,10
2010 рік	коеф.	1,45	2,24	3,04
Абсолютна зміна	коеф.	-0,32	-0,70	-0,07
Темп зміни	%	82,13	76,18	97,79
Рентабельність (прибутковість) позикового капіталу				
2009 рік	коеф.	0,01 1	0,003	0,010
2010 рік	коеф.	0,029	0,004	0,012
Абсолютна зміна	коеф.	0,018	0,001	0,002
Темп зміни	%	261,04	121,89	121,84
Коефіцієнт поточної заборгованості				
2009 рік	коеф.	0,98	0,68	0,992
2010 рік	коеф.	0,96	0,98	0,987
Абсолютна зміна	коеф.	-0,02	0,29	-0,004
Темп зміни	%	97,95	142,81	99,56

Економічно доцільним був приріст позикового капіталу, так як збільшення його вартості було виправдано збільшенням рентабельності.

Таким чином, оцінюючи політику залучення позикового підприємствами торговельної мережі з різними формами власності, можна зробити висновок, що досліджені підприємства ефективно використовують позикові кошти, що може дати змогу стабільно функціонувати в майбутньому та нарощувати прибутковість активів завдяки залученню позикових ресурсів.

Третім етапом оцінки формування капіталу є аналіз показників, що характеризують співвідношення окремих видів капіталу торговельної мережі. Результати оцінки за цим етапом представлені в таблиці 12.

Отримані відносні показники співвідношення окремих видів капіталу підприємств торговельної мережі, що представлені в таблиці 12, а також їх нормативні значення (припустимі значення) дозволяють зробити висновок: взагалі, процес формування капіталу на підприємствах знаходиться не в кращому стані, оскільки спостерігається тенденція дуже високої залежності від позикового капіталу. Коефіцієнт автономії знаходиться на дуже низькому рівні, його значення дорівнює 0,02 та 0,04 відповідно, нормативне значення повинно бути не нижче 0,5.

Такі значення коефіцієнту автономії свідчать про те, що підприємства торгівлі практично не можуть покрити свої зобов'язання за рахунок власного капіталу. Але в 2010 році спостерігається збільшення коефіцієнту автономії, що означає ріст фінансової незалежності підприємств.

Кількісне значення коефіцієнта довгострокової фінансової незалежності співпадає із значенням коефіцієнта автономії на ТОВ та АТ, оскільки на цих підприємствах на протязі 2007-2008 років в процесі діяльності зовсім не використовується довгостроковий позиковий капітал. Тільки на ПП в 2009 році був залучений позиковий капітал у формі довгострокового кредиту, що і обумовило зростання залежності цього підприємства в загалі. Наступного року вже дня функціонування ПП довгострокові кредити не залучалися.

Ріст у динаміці значень коефіцієнтів співвідношення власного та позикового капіталу на протязі 2009-2010 років на кожному з досліджуваних підприємств свідчить про посилення залежності діяльності підприємств від залученого капіталу. Розраховані значення коефіцієнтів заборгованості (коефіцієнтів фінансового левериджа) тільки підтверджують цей висновок, оскільки спостерігається зменшення у динаміці цього коефіцієнту.

ISSN 2225-6725

Таблиця 12

Система показників, що характеризують співвідношення окремих видів капіталу підприємств торговельної мережі

Під-приєм-ства	Показники	2009 рік	2010 рік	Абсолютне відхилення (+,-)	Темп зміни, %
ТОВ	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності, концентрації власного капіталу)	0,02	0,04	0,02	191,60
	Коефіцієнт довгострокової фінансової (незалежної)	0,02	0,04	0,02	191,60
	Коефіцієнт фінансової залежності (коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт заборгованості)	0,98	0,96	-0,02	97,95
	Коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів (коефіцієнт покриття, коефіцієнт забезпеченості боргу)	0,02	0,04	0,02	195,61
	Коефіцієнт заборгованості (коефіцієнт фінансового левіриджу)	44,58	22,79	-21,79	51,12
	Коефіцієнт поточної заборгованості	0,98	0,96	-0,02	97,95
	(Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,95	0,90	-0,05	94,79
	Нерозподілений прибуток до капіталу	0,02	0,04	0,02	191,66
ПІ	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності, коефіцієнт концентрації власного капіталу)	0,02	0,02	0,00	106,78
	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,31	0,02	-0,30	5,15
	Коефіцієнт фінансової залежності (коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт заборгованості)	0,98	0,98	0,00	99,90
	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,95	0,00	-0,95	0,00
	Коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів (коефіцієнт покриття, коефіцієнт забезпеченості боргу)	0,02	0,02	0,00	106,90
	Коефіцієнт заборгованості (коефіцієнт фінансового левіриджу)	65,41	61,19	-4,22	93,55
	Коефіцієнт співвідношення довго- та короткострокової заборгованості	0,43	0,00	-0,43	0,00
	Коефіцієнт поточної заборгованості	0,69	0,98	0,30	143,11
	Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,77	-6,83	-7,60	-887,13
	Відношення нерозподіленого прибутку до капіталу	0,02	0,02	0,00	125,26
АТ	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності, коефіцієнт концентрації власного капіталу)	0,008	0,013	0,004	151,74
	Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,008	0,013	0,004	151,74
	Коефіцієнт фінансової залежності (коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт заборгованості)	0,99	0,99	0,00	99,56
	Коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів (коефіцієнт покриття, коефіцієнт забезпеченості боргу)	0,008	0,013	0,00	152,40
	Коефіцієнт заборгованості (коефіцієнт фінансового левіриджу)	118,58	77,81	-40,77	65,62
	Коефіцієнт поточної заборгованості	0,992	0,987	-0,004	99,56
	Коефіцієнт маневреності власних коштів	-1,43	-2,98	-1,55	208,08
	Відношення нерозподіленого прибутку до капіталу	0,005	0,010	0,005	192,33

ISSN 2225-6725

Що стосується показників поточної заборгованості, то на ТОВ та АТ спостерігається, хоч і незначне, але зменшення поточної заборгованості. На ПП, навпаки, спостерігається значне збільшення поточної заборгованості. Взагалі, на всіх підприємствах торговельної мережі на поточну заборгованість приходиться дуже значна частина усієї фінансової заборгованості.

Стан власного оборотного капіталу на кожному з досліджуваних підприємств різний. Коефіцієнт маневреності власного капіталу ТОВ перевищує своє нормативне значення на протязі двох років, та показує, що його власні джерела коштів з фінансової точки зору дуже мобільні. В 2010 році вони стали ще мобільнішими. На АТ та ПП коефіцієнти маневреності власного капіталу на протязі 2010 року набувають негативних значень, хоча в 2009 році вони також перевищували припустимі значення. Така зміна пов'язана із тим, що в 2010 році значно збільшилася вартість необоротних активів торговельних підприємств, яка значно перевищує їх власний капітал.

Розраховані показники відношення нерозподіленого прибутку до капіталу на всіх трьох підприємствах набули дуже низьких кількісних значень та свідчать про низький ступінь фінансування торговельних підприємств за рахунок отриманого прибутку.

Порівняльний аналіз формування власного капіталу та залучення позикового капіталу підприємств торговельної мережі показують, що на досліджуваних підприємствах виявлені значні проблеми відносно формування загальної структури капіталу, що суттєво впливає на джерела формування оборотних коштів підприємств.

Висновки

1. Таким чином, нами було проведено аналіз формування оборотних коштів на підприємствах торговельної мережі. У ході дослідження були виявлені проблеми формування оборотних коштів.
2. Було проведено порівняльний аналіз формування оборотних коштів на торгівельних підприємствах різних форм власності, розрахована система показників, які характеризують співвідношення окремих видів капіталу підприємств торговельної мережі.

Список використаних джерел:

1. Барнгольц С.Б., Ветчинин В.Г., Ламыкин И.А. и др. Экономический анализ деятельности предприятий и объединений. - М., Финансы, 1975. - 518 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовыми ресурсами. – 2-е изд.: Омега-Л, Эльга, 2011. – 768с.
3. Шеремет А.Д., Баканов М.И. Теория экономического анализа. - М. : Финансы и статистика, 2002. – 279 с.

Bibliography:

1. Barngol'c S.B., Vetchinin V.G., Lamykin I.A. and other. Economic analysis of activity of enterprises and associations. - M., Finances, 1975. - 518 p. (Rus.)
2. Blank I.A. Management financial resources. - 2th izd.: Omega-L, El'ga, 2011. – 768 p. (Rus.)
3. Sheremet A.D., Bakanov M.I. Theory of economic analysis. - M.: Finances and statistics, 2002. - 279 p. (Rus.)

Рецензент: Т.Г. Логутова
д-р екон. наук, проф., ДВНЗ «ПДТУ»

Стаття надійшла 27.11.2011